

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ I PETYCJI

BAP.DPK.133.7.2024

Warszawa, 22 kwietnia 2024 r.

Informacja o petycji P11-31/24

Wprowadzenie obowiązku wydania przez sąd postanowienia w przedmiocie stwierdzenia prawomocności wyroku w postępowaniu wykonawczym.

I. Wnoszący petycję:

Roman Jacek Arseniuk

Petycja indywidualna z dnia 20 lutego 2024 r.

II. Przedmiot petycji:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 9 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, poprzez wprowadzenie obowiązku wydania przez sąd postanowienia w przedmiocie stwierdzenia prawomocności wyroku.

III. Uzasadnienie wnoszącego petycję:

Autor petycji postuluje zmianę art. 9 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego poprzez nadanie mu następującej treści: „Wyrok staje się wykonalny z chwilą jego uprawomocnienia. Do uprawomocnienia wyroku dochodzi z chwilą wydania postanowienia stwierdzającego prawomocność wyroku”. W opinii petytora, w przypadku podjęcia prac nad postulatem w zakresie art. 9 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, należy również zastanowić się nad zmianą § 308 ust. 1 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych.

W uzasadnieniu petytor podniósł, że wnioskowana zmiana polegać ma na wprowadzeniu do ustawy obowiązku wydania przez sąd postanowienia, które stwierdzać będzie prawomocność wyroku. W opinii wnioskodawcy, zaproponowana zmiana podniesie rangę czynności, jaką jest stwierdzenie prawomocności orzeczenia, która to czynność obecnie dokonywana jest na skutek wydania zarządzenia.

Zdaniem wnoszącego petycję, w obecnym stanie prawnym umieszczenie regulacji dotyczącej stwierdzenia prawomocności wyroku dopiero w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych może być niezgodne z Konstytucją RP, gdyż tak istotne kwestie powinny być regulowane ustawowo.

IV. Stan prawny:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 78 gwarantuje, iż każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, a wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżenia określa ustawa.

W art. 176 Konstytucja w sposób generalny wprowadza się zasadę co najmniej dwuinstancyjności postępowania sądowego, która jest konsekwencją zapisów wyrażonych w art. 78.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 127 ze zm.) w art. 9 § 1 stanowi, że postępowanie wykonawcze wszczyna się bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne.

Natomiast zgodnie z art. 9 § 2 wyrok staje się wykonalny z chwilą uprawomocnienia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

W procedurze karnej z pojęciem uprawomocnienia wyroku łączy się prawomocność zarówno materialną, jak i formalną. Z prawomocności materialnej wynika stan powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), wyłączający możliwość ponownego ścigania o ten sam czyn (*ne bis in idem*). Z kolei prawomocność formalna wyklucza możliwość zaskarżenia orzeczenia z wykorzystaniem zwykłych środków odwoławczych, gdy upłynął już termin do ich wniesienia.¹

Wyrok uzyskuje przymiot prawomocności gdy:

1) upłynął termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku (art. 422 k.p.k., art. 35 k.p.w.), czynność ta stanowi bowiem warunek *sine qua non* zaskarżenia wyroku apelacją (art. 445 § 1 k.p.k., art. 105 § 1 k.p.w.);

2) upłynął termin do wniesienia apelacji (art. 445 § 1 k.p.k., art. 105 § 1 k.p.w.);

3) upłynął termin do zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku (art. 422 § 3 k.p.k. i art. 82 § 1 k.p.w. w zw. z art. 422 § 1 k.p.k.);

4) upłynął termin do zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie przyjęcia środka odwoławczego (art. 429 k.p.k., art. 109 § 2 k.p.w. w zw. z art. 429 k.p.k.);

5) zażalenie na decyzje wskazane w pkt 3 i 4 nie zostało uwzględnione przez sąd odwoławczy;

6) upłynął termin do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu odwoławczego o pozostawieniu bez rozpoznania przyjętego środka odwoławczego (art. 430 k.p.k.);

7) zażalenie na postanowienie wskazane w pkt 6 nie zostało uwzględnione przez inny równorzędny skład sądu odwoławczego;

8) sąd odwoławczy wydał postanowienie o pozostawieniu bez rozpoznania cofniętego środka odwoławczego (art. 432 k.p.k.);

¹ A. Gerecka-Żołyńska [w:] P. Górecki, P. Karlik, M. Laskowski, M. Smolak, M. Sygrela, M. Świergosz, P. Wiliński, M. Zamroczyńska, A. Gerecka-Żołyńska, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2023, art. 9.

9) po rozpoznaniu środka odwoławczego (art. 426 § 1 k.p.k.).²

Zgodnie z art. 9 § 3 ustawy postanowienie w postępowaniu wykonawczym staje się wykonalne z chwilą wydania, chyba że ustawa stanowi inaczej lub sąd wydający postanowienie albo sąd powołany do rozpoznania zażalenia wstrzyma jego wykonanie. Odmowa wstrzymania wykonania postanowienia nie wymaga uzasadnienia.

Złożenie wniosku o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym nie wstrzymuje wykonania orzeczenia, którego wniosek dotyczy, chyba że sąd właściwy do rozpoznania wniosku, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, postanowi inaczej. Odmowa wstrzymania wykonania orzeczenia nie wymaga uzasadnienia (art. 9 § 4).

W posiedzeniu w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, którego dotyczy wniosek o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym, ma prawo wziąć udział prokurator, jeżeli wstrzymanie wykonania orzeczenia skutkowałoby zwolnieniem skazanego z aresztu śledczego lub zakładu karnego. Posiedzenie wyznacza się niezwłocznie.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2514 ze zm.) określa wewnętrzną organizację i porządek funkcjonowania sądów powszechnych, zwanych dalej "sądami", szczegółowe zasady przydziału spraw, sposób realizacji zadań związanych z funkcjonowaniem Europejskiej Sieci Sądowej w sprawach cywilnych i handlowych, porządek czynności podejmowanych w sądach, porządek urzędowania organów sądów i wykonywania zadań sędziów, asesorów sądowych i referendarzy sądowych pełniących funkcje kierownicze, tok czynności administracyjnych w sprawach należących do właściwości sądów, dopuszczalne systemy i rozkład czasu urzędowania, warunki i tryb udostępniania i przesyłania akt i dokumentów z akt oraz warunki udostępniania pomieszczeń dla uczestników postępowania, świadków i innych osób przebywających w sądach.

Ponadto rozporządzenie reguluje czynność stwierdzania prawomocności orzeczeń. Zgodnie z § 308 ust. 1 właściwa osoba funkcyjna lub upoważniony sędzia bezzwłocznie, lecz nie później niż 14 dni od daty uprawomocnienia się orzeczenia lub od daty zwrotu akt sądowi pierwszej instancji, stwierdza prawomocność orzeczenia, czyniąc stosowną wzmiankę na jego oryginale i wydaje zarządzenia w przedmiocie jego wykonania.

Każde orzeczenie, które staje się wykonalne z chwilą uprawomocnienia, kieruje się do wykonania bezzwłocznie, lecz nie później niż 14 dni od daty uprawomocnienia lub od daty zwrotu akt sądowi pierwszej instancji. Postanowienia wydane w postępowaniu wykonawczym wykonalne z chwilą wydania należy skierować do wykonania w dniu ich wydania (§ 391 ust. 1).

Zgodnie z § 391 ust. 2 datę skierowania orzeczenia do wykonania stanowi data podpisania przez właściwą osobę funkcyjną lub upoważnionego sędziego zarządzenia o jego wykonaniu, a w razie gdy z mocy przepisów szczególnych właściwy do wykonania orzeczenia jest sąd inny niż

² K. Dąbkiewicz [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX/el. 2020, art. 9.

ten, który orzekał w danej sprawie - z chwilą przesłania odpisu lub wyciągu z orzeczenia odpowiedniemu organowi powołanemu do wykonywania orzeczenia.

VI. Informacje dodatkowe:

Od 1.01.2023 r. na podstawie ustawy z 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1855) zmieniono brzmienie § 3-4 oraz dodano § 5-8 do komentowanego artykułu.

Przepis art. 9 § 1 k.k.w. określa moment wszczęcia postępowania wykonawczego. Zgodnie z normą wynikającą z tego przepisu wszczyna się je bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne. Zasada bezzwłoczności wykonania orzeczenia stanowi jedną z fundamentalnych zasad postępowania wykonawczego.

W słowniku języka polskiego pojęcie „bezzwłocznie” oznacza „mający nastąpić natychmiast”. Jest to niewątpliwie pojęcie nieostre. Pomocny w jego interpretacji może być § 391 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2514 ze zm.), który stanowi, że każde orzeczenie, które staje się wykonalne z chwilą uprawomocnienia, kieruje się do wykonania bezzwłocznie, lecz nie później niż 14 dni od daty uprawomocnienia lub od daty zwrotu akt sądowi pierwszej instancji. Postanowienia wydane w postępowaniu wykonawczym wykonalne z chwilą wydania należy skierować do wykonania w dniu ich wydania. W literaturze przedmiotu zauważa się, że „bezzwłoczne wszczęcie postępowania wykonawczego to działanie podjęte natychmiast, kiedy tylko zaistnieje taka możliwość. Mowa tu o osiągnięciu przez orzeczenie stanu wykonalności. Dopiero wystąpienie tej przesłanki uruchamia postulat bezzwłoczności” (K. Rymarz, *Zasada „bezzwłoczności: w postępowaniu wykonawczym*, PWP 2004/44–45, s. 46).

„Bezzwłoczne” wykonanie kary ma istotne znaczenie praktyczne, biorąc także pod uwagę wyznaczone przez normy konstytucyjne i międzynarodowe standardy. SA w Krakowie w postanowieniu z 29.10.2004 r., stwierdził, że „odwlekanie wykonania kary, w tym także poprzez przerwy w karze czy odraczanie jej wykonania bez dostatecznie poważnych powodów, jest sprzeczne z zasadą osądzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji) czy rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie (art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności) oraz z powinnością bezzwłocznego wykonania wyroku (art. 9 § 1 k.k.w.)” (postanowienie SA w Krakowie z 29.10.2004 r., II AKz w 688/04, KZS 2004/11, poz. 20).

Zasadę bezzwłocznego wszczęcia postępowania wykonawczego należy w świetle powyższych uwag interpretować jako obowiązek podjęcia czynności wykonawczych przez sąd natychmiast, najlepiej już w tym samym dniu, w którym orzeczenie stało się wykonalne, ale nie później niż 14 dni od daty wykonalności orzeczenia. W przypadku przekroczenia powyższej granicy czasowej 14 dni uznać należy, że sąd pozostaje w zwłoce w realizacji orzeczenia.

Wprawdzie literalnie wyraz „bezzwłocznie” wyklucza rozciąganie czynności na dalszy oznaczony czas, jednak względy pragmatyczne przemawiają za wykładnią rozszerzającą

rozumienia tego terminu. Podmiotem odpowiedzialnym za podjęcie czynności wykonawczych jest sąd w sensie organu administrującego w zakresie wymiaru sprawiedliwości (w szerokim ujęciu – organu niepełniącego funkcji orzeczniczej), którego rolę pełni osoba funkcyjna, a więc prezes lub przewodniczący wydziału bądź upoważniony sędzia. Osoba piastująca funkcję organu administrującego wydaje zarządzenie o wykonaniu orzeczenia. Zarządzenie to powinno zawierać elementy wskazane w art. 94 § 1 k.p.k.³

Do Ministerstwa Sprawiedliwości 20 lutego 2024 r. wpłynęła petycja o tożsamej treści i wnioskach jak petycja prezentowana. Petycja została złożona również przez Romana Jacka Arseniuka. Resort 22 marca 2024 r. udzielił autorowi petycji odpowiedzi, w której stwierdził, że nie istnieją uzasadnione racje do powiązania wykonalności wyroku z czynnością stwierdzenia prawomocności, a nie z datą uprawomocnienia się wyroku. Wykonalność wyroku z chwilą uprawomocnienia nie wpływa na czynność kierowania wyroku do wykonania, która z oczywistych i praktycznych przyczyn nie jest dokonywana w tym samym dniu. W opinii Ministerstwa Sprawiedliwości najistotniejsze jest, aby zgodnie z art. 9 § 1 k.k.w. postępowanie wykonawcze zostało wszczęte niezwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne. Kara powinna być wykonana bezzwłocznie, tak aby nie straciła swojego celu, co ma na uwadze również konieczność zachowania powagi sądu, którego wyroki nie powinny być lekceważone przez brak ich wykonania, jak również sytuację osoby skazanej, która nie powinna przez dłuższy czas pozostawać w niepewności co do wykonania wyroku. W odpowiedzi końcowo podniesiono, że w ocenie resortu przedstawione w petycji postulaty nie są uzasadnione i nie są w tym zakresie planowane prace legislacyjne.⁴

OPRACOWAŁ
Maciej Kowalski

Danuta Antoszkiewicz
wicedyrektor
/podpisano elektronicznie/

³ T. Przesławski, M. Rokosz [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. W. Sych, LEX/el. 2023, art. 9.

⁴ Odpowiedź Ministerstwa Sprawiedliwości, Departament Legislacyjny Prawa Karnego, DLPK-I.0512.162024 z dnia 22 marca 2024 r.